

Милена ЧОРКАЛО, мастер права
студент докторских студија Правног факултета
Универзитета у Београду

ПРЕДУГОВОРНА ОБАВЕЗА САВЕТОВАЊА ОСИГУРАВАЧА

Резиме

У раду се разматра реформа процеса закључења уговора о осигурању, у смислу потребе увођења обавезе осигуравача да саветује уговорача осигурања пре закључења уговора о осигурању. Наиме, уговор о осигурању спада у уговоре по приступу, који се закључују на основу унапред припремљених услова осигурања, састављених од стране осигуравача. Уговорач осигурања је у прилици само да прихвати или не прихвати понуђене услове, чиме је његова аутономије воље знатно ограничена. Поред тога, као лаик за осигурање, он често није ни упознат са садржајем општих услова осигурања, па се често дешава да тек приликом остварења осигураног случаја он постане свестан да је пристао на уговорне одредбе које није имао у виду приликом закључења уговора и које нису одговарале његовим интересима и стварно израженој вољи. У упоредном праву се сматра да је ово последица информационе асиметрије осигуравача и уговорача осигурања и да се може решити ако се у поступку закључења уговора ова асиметрија, ако не отклони, онда барем ублажи. Српском уговорном праву осигурања је неопходна модернизација и зато се у раду критикују постојећа законске решења и даје предлог за унапређивање уговорног права осигурања, пре свега имајући у виду решења савремених европских права и права које се ствара на нивоу Европске уније.

Кључне речи: *уговор о осигурању, предуговорно саветовање, Преднацрт Грађанског законика Србије, обавезе осигуравача, начело *uberrimae fidei*.*

I Увод

Закон о облигационим односима регулише оне уговоре о осигурању који спадају у највећи број уговора о осигурању који се закључују у правном промету. Његова примена је искључена код пловидбених осигурања, као и код других осигурања на која се примењују правила о пловидбеном осигурању, код осигурања потраживања, као и код реосигурања.¹ Искључујући домен примене закона *ratione materiae* на ова осигурања, остаје примена Закона о облигационим односима на копнена осигурања. Мада се *implicite* може закључити према методу законског регулисања, где су императивне норме правило, а диспозитивне изузетак, да је намера законодавца била да се овај закон примењује на уговоре о осигурању где је изражена неравноправност уговорних страна и где постоји потреба за заштитом једне уговорне стране.² Слично предвиђа и Преднацрт Грађанског законика Србије, пропуштајући прилику да прецизира домен примене својих одредби на осигурања која се сматрају потрошачким.³

За уговоре о осигурању на које се примењује Закон о облигационим односима може се рећи да су типични уговори по приступу. Масовно закључење ових уговора намеће потребу стандардизације, нарочито ради брзине закључивања, јер је практично немогуће преговарати са уговорачем осигурања о свим уговорним клаузулама. Осигуравач унапред припрема опште услове осигурања, а на уговорачу осигурања је да изабере да ли жели да закључи уговор или не, и често му остаје само да попуни празнине већ припремљеног текста.⁴ Простор за преговарање је знатно сужен, и своди се на одређивање предмета осигурања, висину осигуране суме и трајање уговора.⁵ Зато постоји велика могућност да осигуравач, као економски јача уговорна страна, искористи свој положај и наметне

1 Закон о облигационим односима, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, *Службени лист СРЈ*, бр. 31/93, *Службени лист СЦГ*, бр. 1/03 (даље у фуснотама ЗОО).

2 Наташа Петровић Томић, *Заштита потрошача услуга осигурања – анализа и предлог унапређења регулаторног оквира*, Правни факултет Универзитета у Београду, 2015, 232 (2015а).

3 Члан 1133 Преднацрта грађанског законика Србије, http://www.kopaonikschool.org/dokumenta/C_Obligacioni_odnosi.pdf.2014.,asp. 09. март 2016 (даље у тексту и фуснотама – Преднацрт ГЗ); Наташа Петровић Томић, „Заштита осигураника појединца и Преднацрт Грађанског законика Србије“, *Право и привреда*, бр. 4-6/2015, 611 (2015б). О појму потрошача услуге осигурања вид. Н. Петровић Томић (2015а), 110-136; Милена Чоркало, „Потрошач у праву осигурања“, *Анали Правног факултета у Београду*, 1/2016.

4 Yvonne Lambert-Faivre, Laurent Leveneur, *Droit des assurances*, 13e éd., 2011, 201.

5 Предраг Шулејић, *Право осигурања*, Београд, 2005, 174; Н. Петровић Томић (2015а), 95.

другој страни услове који, не само да јој не одговарају, већ и са којима не мора бити упозната.

Као посебна одлика уговора о осигурању, у поређењу са другим уговорима, истиче се да је он у односима уговорних страна уговор највећег поверења (лат. *uberime fidei*, енгл. *utmost good faith*).⁶ Пре свега, ова особина има своје корене у осигурању поморске пловидбе и развила се из потребе заштите осигуравача у ситуацији када осигуравач преузима ризик од осигураника и мора да се поузда у информације које му доставља осигураник.⁷ У енглеском праву је настала у судској пракси и примењивана је током XVII, XVIII и XIX века,⁸ а кодификована је Законом о поморском осигурању (*Marine Insurance Act*) из 1906. године.⁹

Конкретизација овог начела извршена је у првим кодификацијама уговора о осигурању почетком XX века у циљу да се заштити осигуравач од несавесних поступака осигураника, кроз увођење низа обавеза које су имале за циљ да осигураник пријави све околности од значаја за оцену ризика. Тек касније се уводе правила којима је покушано да се успостави равнотежа осигуравача и осигураника. Почетком овог века, под великим утицајем развоја потрошачког права, уводе се правила којима се тежи да се заштити осигураник.¹⁰

---

6 Y. Lambert-Faivre, L. Leveneur, 202; John Birds, *Birds' modern insurance law*, Sweet & Maxwell, London 2007, 107; John Lowry, Philip Rawlings, *Insurance Law: Doctrines and Principles*, 2nd ed., Oxford and Portland, Oregon, 2005, 77; Јован Славнић, „Утицај и значај кривце осигураника на последице повреде обавеза које има у свим врстама осигурања – поглед на савремена решења у неким европским државама и у Србији“, *Реформе и нови изазови у праву осигурања*, Удружење за право осигурања Србије, Палић 2016, 8; П. Шулејић, 175.

7 Керолајн Бел, „Реформа права осигурања у Великој Британији: Револуција или еволуција?“, *Реформе и нови изазови у праву осигурања*, Удружење за право осигурања Србије, Палић 2016, 52.

8 Сматра се да је прецедент *Carter v Boehm* (1766) 97 ER 1162, 1164 увео обавезу поступања у доброј вери. Судија Лорд Мансфилд је образложио ову обавезу на следећи начин: „Осигурање је шпекулативни уговор. Специфичне чињенице на основу којих треба да се израчуна вероватноћа, најчешће се налазе искључиво код осигураника: осигуравач верује његовој презентацији и поступа на основу уверења да осигураник није прећутао ниједну околност за коју зна да би осигуравача навео да поверује да конкретна околност не постоји... Добра вера забрањује уговорним странама да прикривају оно што знају само да би другу страну, због њеног незнања за ту чињеницу и њеног веровања у супротно, навели да закључе уговор.“ Нав. према К. Бел, 55; J. Birds, 114; J. Lowry, P. Rawlings, 78.

9 Члан 17 Закона о поморском осигурању – осигурање је посао *posao uberrimae fidei*. Уговор о поморском осигурању је уговор који се заснива на доброј вери, због чега када ту обавезу прекрши било која уговорна страна, друга може да раскине уговор. J. Lowry, P. Rawlings, 81; К. Бел, 54.

10 Н. Петровић Томић (2015а), 110; Ј. Славнић, 8-9.

Овим правилима првенствено се покушава да се отклони информационе асиметрија, која је неминовна када уговор закључују уговорне стране чије се знање о предмету уговора веома разликује. Осигуравач је трговац и професионалац. Он добро познаје карактеристике услуге коју продаје.¹¹ Уговарач осигурања није стручњак за осигурање и из незнања може закључити уговор који не разуме у потпуности и који не одговара његовим потребама.

II Закључење уговора о осигурању као уговора по приступу

Начин закучења уговора о осигурању, као уговора по приступу, као и чињеница да је осигураник тај на коме је обавеза пријављивања свих околности од значаја за оцену ризика, доводи до тога да тек приликом испуњења обавезе осигуравача да исплати накнаду из осигурања, осигураник постане свестан да одредбе уговора не одговарају у потпуности вољи коју је испољио при закључењу уговора и да уговор није закључен према његовим потребама. Уговарач осигурања стиче увид у комплексност уговора који је потписао тек када настане осигурани случај и када доспе његово право на накнаду из осигурања.¹²

Законом о облигационим односима предвиђено је да, када се закључују уговори код који су општи услови одређени од стране једног уговарача, било да су део уговора или се уговор на њих позива, ти општи услови обавезују исто као и посебне погодбе утврђене међу уговорним странама. Оно што се захтева да би општи услови уговора производили дејство је да је друга страна имала могућност да се упозна са њима, без обзира да ли је то стварно и учинила, пре или после закључења уговора. Сматра се да је довољно да страна која једнострано редигује опште услове их објави на уобичајени начин, да би они обавезивали и другу страну.¹³

За уговор о осигурању може се рећи да представља најбољи пример уговора који се закључује с позивом на опште услове које је саставила једна уговорна страна.¹⁴ Код њега је пооштрен систем закључења уговора у односу на општи систем предвиђен Законом о облигационим односима за све остале уговоре који се закључују на овај начин. Законода-

11 А. Кеглевић, „Заштита осигураника појединца код уговора о осигурању“, *Зборник Правног факултета Свеучилишта у Ријеци*, бр. 1/2013, 234.

12 Н. Петровић Томић (2015а), 95.

13 Чл. 142 ЗОО.

14 J. Birds, 101; Y. Lambert-Faivre, L. Leveneur, 201.

вац је и тада био свестан да је уговарачу осигурања потребна већа заштита, с обзиром на сложеност „производа“ који продаје осигуравач и да није довољно само да осигуравач објави опште услове осигурања на уобичајени начин. Поред тога што је прописана обавезна писана форма за закључење уговора о осигурању на које се примењује, као начин заштите уговарача осигурања, тражи се и да осигуравач упозори уговарача осигурања да су општи и посебни услови осигурања саставни део уговора и да му преда њихов текст, ако ти услови нису штампани на самој полиси. Даље, извршење ових обавеза мора бити констатовано на полиси.¹⁵

Овим додатним обавезама осигуравача законодавац тежи да отклони неравноправност уговорних страна, сматрајући да је довољно да се општи и посебни услови осигурања предају уговарачу осигурања да би он у потпуности схватио права и обавезе које има из уговора закљученог на овај начин. Али, и када осигуравач изврши своје законске дужности при закључењу уговора, то није гаранција да ће заиста уговарач осигурања бити упознат са њима, као што је и могуће да општи услови осигурања садрже клаузуле које нису у складу са интересима уговарача осигурања.¹⁶

Наиме, осигурање је правни производ и не постоји изван права, а услуга осигурања нематеријална и неопипљива, па је уговарач осигурања не може пре закључења уговора подрвгнути провери квалитета, као што може купац за робу које је предмет продајног уговора.¹⁷ Поред тога, да би се описао производ осигурања користи се техничко-правни вокабулар. Све то доприноси чињеници да је производ осигурања комплексан и компликован за разумевање просечном потрошачу услуга осигурања и да му су му стога потребна додатна објашњења.¹⁸

Проблематично код начина закључења уговора о осигурању по Закону о облигационим односима није само то што се сматра да је предајом општих и посебних услова осигурања, упозорењем од стране осигуравача да су они саставни део уговора и констатовањем извршења ових обавеза на самој полиси уговарач осигурања упознат са њиховим садржајем. Проблематичан је и тренутак извршења ових обавеза. Уговарач осигурања је већ потписао полису и тиме закључио уговор и тек му се са полисом предају општи и посебни услови осигурања. На овај начин он није имао времена да се упозна са њиховом садржином и одлучи да ли је то

---

15 Чл. 902 ЗОО.

16 Н. Петровић Томић (2015а), 93.

17 *Ibid.*, 133.

18 *Ibid.*, 134.

стварно уговор који жели. Уговарачу осигурања ништа не значи да се упознаје са општим условима осигурања када је уговор већ закључен. Мора му се омогућити да дође у посед општих услова осигурања у тренутку када уговор још није закључен.¹⁹

Када уговарач осигурања постане свестан да је закључио уговор који није у складу са његовим потребама, а то је најчешће тек када се оствари осигурани случај и када се осигуравач позива на одредбе о искљученим штетама да би избегао своју обавезу на исплату накнаде из осигурања, може се позивати на општа правила Закона о облигационим односима о рушљивости и последицама рушљивости уговора због заблуде и преваре. Али, она су неприкладна за уговор о осигурању и потребно је увести посебна правила која ће штитити уговарача осигурања у овим случајевима.²⁰

III Реформа закључења уговора о осигурању у комунитарном праву

У комунитарном праву се заштита слабије уговорне стране, уопште на подручју заштите потрошача, пре свега одвија на пољу увођења предуговорне обавезе информисања. У потрошачком праву осигурања Европске уније информација је постала парадигма заштите потрошача.²¹ Сматра се да ће потрошач донети информисану и разумну одлуку ако му се пружи све информације које су му потребне да упореди исте или сличне понуде.²²

У области осигурања, другом генерацијом директива уведена је обавеза предуговорног информисања.²³ Директиве треће генерације даље

19 *Ibid.*, 107.

20 Јован Славнић, Слободан Јовановић, „Обавеза давања предуговорних информација и информација после закључења уговора о осигурању потрошачима услуга осигурања према директивама ЕУ и законима држава чланица“, *Ревивија за право осигурања*, бр. 3/2008, 49; Roger C. Henderson, „The Doctrine of Reasonable Expectations in Insurance Law After Two Decades“, *Ohio State Law journal*, Vol. 51, 4/1990, 840.

21 Ана Кеглевић (2013), 216.

22 *Ibid.*, 215.

23 То су Директива Савета од 22.06.1988. године о усаглашавању закона и других прописа у области директног осигурања осим животног осигурања и прописивању одредби ради остваривања ефективног вршења слободе пружања услуга и измени Директиве 73/239/ЕЕЗ (88/357/ЕЕЗ), ОЈ Л 172 од 04.07.1988. године и Директива 90/619/ЕЕЗ од 08.11.1990. године о усаглашавању закона и других прописа у области директног животног осигурања ради олакшавања вршења слободе пружања услуга и измени Директиве 79/267/ЕЕЗ, ОЈ 330/50 од 29.11.1990. године. Директиве

разрађују ову обавезу, док Директива Солвентност II није унела новине на овом подручју.²⁴ Директиве не предвиђају санкцију за осигуравача који прекрши своју обавезу предуговорног информисања. То је остављено државама чланицама да пропишу приликом усклађивања свој права са комунитарним правом.

Циљеви који су се хтели постићи увођењем обавезе информисања у комунитарно право су тројаки. Прво, отклања се заблуда уговарача осигурања о лицу са којим закључује уговор, посебно ако се уговор закључује преко посредника или преко огранка осигуравача који има седиште у другој држави. Затим, давањем информација о појединим елементима уговора о осигурању, осигуранику се пружа могућност да одлучи да ли је баш то уговор којим жели бити везан. Треће, уговорач осигурања се упознаје са меродавним правом које се примењује на закључени уговор, начином на који може заштити своја права и органима којима се може обратити за случај повреде.²⁵

Поред функције обавештавање уговарача осигурања о елементима уговора о осигурању, осигуравачева обавеза информисања има и функцију да осигуравач, ако понуђени елементи не задовољавају осигураникове потребе, понуди осигуранику неку другу полису или вишу премију за већи обим покрића, који је потребан осигуранику. Тако се омогућује да разумни осигураник узме у разматрање да ли му одговара да закључи уговор код тог осигуравача, да оцени ризик и има увид у могућност накнаде из осигурања после наступања осигураног случаја.²⁶

Циљ увођења обавезе предуговорног информисања је увођење транспарентности поступка закључења уговора о осигурању и отклањање

прве, друге и треће генерације су доношене ради стварања јединственог тржишта осигурања у Европској унији и превентивно су се односиле на регулисање услова за обављање делатности осигурања, а само сегментарно на уговорно право осигурања, у мери која је потребна за остваривање циља директива – стварања јединственог тржишта осигурања. Детаљније о обавези предуговорног обавештавања у комунитарном праву *вид.* Лорис Беланић, „Хармонизација права осигурања у Европској унији с освртом на уговорно право осигурања“, *Зборник правног факултета у Загребу*, 6/2010; Н. Петровић Томић (2015а), 141-163; А. Кеглевић, *Уговорно право осигурања-обавеза обавјештавања и заштита потрошача у домаћем, европском и поредбеном праву*, Школска књига, Загреб, 2016, 37-42, 60-102.

24 Чл. 183, 184 и 1985 Директиве 2009/138/ЕЗ Европског парламента и Савета од 25.11.2009. године о оснивању и обављању делатности осигурања и саосигурања (Солвентност II), ОЈ Л 335/1 од 17.12.2009. године.

25 А. Кеглевић (2013), 216-217.

26 А. Кеглевић (2016), 202,218.

информационе асиметрије на страни потрошача услуга осигурања.²⁷ Али, те информације које је осигуравач дужан да саопшти су бројне и детаљне, па се поставља питање да ли испуњење ове обавезе осигуравача стварно доприноси бољем одлучивању уговорача осигурања и његовој заштити. Многи уговорачи ове информације просто занемарују, а и ако их прочитају то не гарантује да ће донети бољу одлуку.²⁸ Уговорач осигурања најчешће није познавалац осигурања, па чисто обасипање прописаним информацијама неће утицати на његову бољу информисаност, ако он те информације на разуме, а неће их разумети без стручне помоћи. Њему је нужна стручна помоћ како би донео информисану одлуку о уговарању одговарајућег покрића.²⁹ Обимни захтеви у погледу информисања нису адекватни, јер могу да створе конфузију на страни потрошача, док на страни осигуравача доводе до повећања трошкова пословања, који ће се огледати у повећању цене осигуравајућег покрића.³⁰

IV Увођење дужности саветовања

Док је предуговорна обавеза информисања осигуравача детаљно регулисана, на комунитарном нивоу не постоји обавеза осигуравача да саветује подносиоца понуде за осигурање.³¹ Али, осигуравач је професионалац у свом послу и добро да познаје карактеристике услуге коју нуди, а често зна више о ризику од самог осигураника.³² Зато би требало да провери пре закључења уговора да ли је потрошач разумео услове под којима се уговор закључује. Он има могућност да својим појашњењима и саветима допринесе разјашњењу недоумица које уговорач осигурања има приликом закључења уговора, како би му помогао у доношењу разумне одлуке.³³ Друштва за осигурање имају обавезу да се понашају коректно према уговорачу осигурања и да му у потпуности изнесу све чињенице

---

27 Н. Петровић Томић (2015а), 143.

28 *Ibid.*, 133-134.

29 Л. Беланић, „Обавеза информирања и саветовања потрошача услуга осигурања у еуропском праву“, *Модерно право осигурања: текућа питања и трендови*, Удружење за право осигурања Србије, Београд, 2014, 96

30 Angelo Borselli, „Cognoscat emptor: о обавези осигуравача на давање информација потенцијалном осигуранику у Европи“, *Ревивија за право осигурања*, бр. 2/2012, 50.

31 А. Borselli, 45; Л. Беланић (2014), 87.

32 А. Кеглевић (2013), 167.

33 Катарина Иванчевић, „Финансијско образовање потрошача и делатност осигурања“, *Реформе и нови изазови у праву осигурања*, Удружење за право осигурања Србије, Палић 2016, 236-237.

које су битне за ризик и основне карактеристике, бенефиције и друге услове предложеног покрића.³⁴

Зато принцип *cognosceat emptor* или „нека купац зна“ треба да буде основни стандард у предуговорним односима осигуравача и уговарача осигурања.³⁵

Из тога следи да, поред обавезе предуговорног информисања, мора постојати и предуговорна обавеза саветовања на страни осигуравача да би механизам заштите уговорача осигурања био потпун, с обзиром да је осигурање правни производ чији се садржај испољава кроз опште и посебне услове осигурања који тек мали број осигураника може да разуме.³⁶

Принципи Европског уговорног права осигурања (*Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)*) (даље: Принципи)³⁷ предвиђају обавезу предуговорног информисања уговорача осигурања: обавезују осигуравача да пре закључења уговора о осигурању достави потенцијалном уговарачу осигурања све релевантне информације о премији и осигуравајућем покрићу.³⁸ При том, тражи се да му информације доставе тако да му се остави довољно времена да размисли да ли жели да закључи уговор. Ако будући уговорач осигурања попуњава упитник који је саставио осигуравач, осигуравач има обавезу да му достави и примерак тог документа попуњеног од стране уговорача осигурања.

Али Принципи одлазе и корак даље. Осигуравачу намећу и обавезу да упозори уговарача осигурања о свим несагласностима између понуђеног покрића и захтева уговарача осигурања, који су морали бити познати осигуравачу.³⁹ Даље, он је у обавези за упозори уговарача осигура-

---

34 А. Borselli, 46.

35 *Ibid.*

36 Л. Беланић (2014), 87.

37 О Принципима европског уговорног права осигурања *вид.* А. Кеглевић (2016), 102-112.

38 Чл. 2:201 Принципа захтева да се уговорачу осигурања доставе следеће информације: назив и адресе уговорних страна, као и осигураника, корисника осигурања и заступника осигурања, предмет осигурања и покривене ризике, осигурана сума и одбици који се примјењују, износ премије и начин њеног израчунавања, доспелост, место и начин плаћања премије, време трајања уговора о осигурању и трајање покрића, право на одустанак од уговора, право које се примењује на уговор, односно предлог осигуравача о примени одређеног права, ако је избор права допуштен, начин вансудског решавања спорова, постојање гарантних фондова, односно компензационих шема.

39 Чл. 2:202 став 1 Принципа.

ња о почетку осигуравајућег покрића.⁴⁰ Овим се посредно уводи обавеза осигуравача да саветује будућег уговарача осигурања пре закључења уговора о осигурању, узимајући при томе у обзир потребе уговарача осигурања.⁴¹ У ствари се ради о компромисном предлогу који *de facto* значи да би осигуравач требало да помогне уговарачу осигурања при избору адекватног покрића.⁴² Осигуравачева обавеза као професионалаца, који мора да познаје садржину својих услова осигурања и методе за процену ризика, мора бити праћена обавезом уговарача осигурања да уредно и комплетно пријави све информације које су битне осигуравачу да оцени ризик и донесе одлуку да ли ће и под којим условима закључити уговор. Овим се уводи обавеза поступања у доброј вери за обе уговорне стране.⁴³

Принципи предвиђају и адекватну санкцију за осигуравача који прекрши своје предуговорне обавезе: он је дужан да надокнади целокупну штету уговарачу осигурања насталу због пропуштања да га обавести о противречностима у покрићу и да га упозори о почетку покрића, осим ако докаже своју савесност, а уговарачу осигурања се даје право да раскине уговор у року од два месеца од сазнања да је осигуравач прекршио своје дужности. Да би остварио право на накнаду штете, осигураник треба да докаже да би, да је знао за празнину у покрићу, закључио алтернативно осигурање или да би избегао отпочињање активности изложене датом ризику, ако тај ризик није било могуће осигурати на тржишту.⁴⁴

У Обавеза предуговорног саветовања у немачком праву

У немачком праву постоји обавеза осигуравача да саветује будућег уговарача осигурања. Ову обавезу мора испунити индивидуално према сваком уговарачу осигурања пре закључења конкретног уговора. Он је дужан да, у оквиру испуњења ове обавезе, испита уговарача осигурања о његовим потребама и жељама и да му достави сву потребну документацију и податке о ризику који се осигурава.⁴⁵ У сврху смањења информационе преоптерећености уговарача осигурања, уговарачу који се сматра потрошачем осигуравач треба да достави и „информациони документ о производу“ (*Produktinformationsblatt*), који представља документ чији је циљ да осигураници брзо

40 Чл. 2:203 Принципа.

41 Н. Петровић Томић (2015а), 166; Л. Беланић (2014), 93.

42 Л. Беланић (2014), 93-94.

43 А. Borselli, 52; Л. Беланић (2014), 93-94; Н. Петровић Томић (2015а), 166.

44 А. Borselli, 53, Н. Петровић Томић (2015а), 166.

45 Л. Беланић, (2014), 87; А. Кеглевић (2016), 252, 258.

и једноставно провере да ли предложени уговор испуњава њихове потребе и жеље, поред општих информација о којима треба да га обавести.⁴⁶

Под појмом саветовања немачки законодавац је обухватио обавезу испитивања и обавезу образлагања.⁴⁷ Да би постојала обавеза саветовања, мора да постоји повод за саветовање, односно да личност осигураника и његова ситуација дају повод за саветовање. Да ли постоји повод за саветовање, осигуравач утврђује испуњавањем обавезе испитивања. За испуњавање ове обавезе, потребна је сарадња осигураника, што подразумева да што јасније предочи своје жеље и потребе и обавести осигуравача о свом материјалном стању.

Испуњавањем обавезе испитивања осигуравач може извршити обавезу саветовања у ужем смислу.⁴⁸ С једне стране, она зависи од сложености производа осигурања, и што је тражени производ сложенији обавеза саветовања ће бити обимнија. С друге стране, осигуравач мора уважити и личне могућности уговорача осигурања да разуме предложени уговор. У складу с тим, ако је осигураник неуко лице, обавеза саветовања ће бити шира, док неће постојати ако је он стручњак за осигурање или има стручну помоћ.⁴⁹ Поред тога, осигуравач приликом испуњења ове обавезе мора водити рачуна и о „прикладном односу трошкова саветовања и премије“. Осигуравач мора образложити свој савет уговорачу осигурања. Како би доказао испуњење ове обавезе саветовања осигуравач има обавезу да је документује. То значи да треба сачини одговарајућу документацију из које ће се утврдити да је извршио дужност саветовања и да је пре- да уговорачу осигурања и то пре закључења уговора.⁵⁰

Повреда дужности саветовања санкционисана је поништајем уговора, ако уговорач осигурања уопште не би закључио уговор такве садржине да је осигуравач испунио своју дужност или може доћи до модификовања уговора у складу са потребама осигураника, као последица лошег извршења дужности саветовања.⁵¹

---

46 А. Кеглевић (2016), 268-269.

47 Славко Ђорђевић, Дарко Самарџић, „Немачко уговорно право осигурања – структура и садржина Закона о уговорима о осигурању СР Немачке (ВВГ)“, *Немачко уговорно право осигурања са преводом закона (ВВГ)*, Београд, 2014, 57.

48 Н. Петровић Томић (2015а), 216-218.

49 *Ibid.*, 218-219.

50 С. Ђорђевић, Д. Самарџић, 57; Н. Петровић Томић (2015б), 623-624; Н. Петровић Томић (2015а), 220-222.

51 Н. Петровић Томић (2015а), 227.

VI Стање у српском праву

У Закону о облигационим односима постоји обавеза само на страни уговарача осигурања да саопшти осигуравачу све околности везане за ризик.⁵² Претпоставља се осигуравач не зна ништа, док уговарач осигурања мора да зна све о ризику који жели да осигура.⁵³ Иста норма је преузета и у Преднацрт ГЗ.⁵⁴

Обавеза осигуравача на предуговорно информисање осигураника уведена је у српско право Законом о осигурању.⁵⁵ Прописан је начин пружања

---

52 Дужност пријављивања – чл. 907 ЗОО. Уговарач осигурања дужан је пријавити осигуравачу приликом закључења уговора све околности које су од значаја за оцену ризика, а које су му познате или му нису могле остати непознате.

53 Н. Петровић Томић (2015а), 78.

54 Преднацрт ГЗ, чл. 1182.

55 Закон о осигурању (*Сл. гласник РС*, бр. 139/2014) информације за уговарача осигурања пре закључења уговора о осигурању – друштво за осигурање је дужно да, пре закључења уговора о осигурању, обавести уговарача осигурања најмање о: 1) пословном имену, правној форми, седишту и адреси седишта друштва за осигурање с којим закључује уговор; 2) условима осигурања и праву које се примењује на уговор о осигурању; 3) времену важења уговора; 4) ризицима покривеним осигурањем и искључењима у вези с тим ризицима; 5) висини премије осигурања, начину плаћања премије осигурања, висини доприноса, пореза и других трошкова који се обрачунавају поред премије осигурања, као и о укупном износу плаћања; 6) праву на раскид уговора и условима за раскид, односно праву на одустанак од уговора; 7) року у коме понуда обавезује друштво за осигурање; 8) начину подношења и року прописаном за подношење одштетног захтева, односно за остваривање права по основу осигурања; 9) начину заштите његових права и интереса код друштва за осигурање; 10) називу, седишту и адреси органа надлежног за надзор над пословањем друштва за осигурање, као и о начину заштите његових права и интереса код тог органа. У случају закључивања уговора о животном осигурању, обавештење из става 1. овог члана, поред информација из тог става, мора да садржи и информације: 1) о основици и критеријумима за учешће у добити и начину и роковима за исплату учешћа у добити; 2) о табели откупних вредности; 3) о условима за остваривање права на капитализацију уговора и правима из таквог осигурања; 4) код осигурања везаних за јединице инвестиционих фондова – о томе ко сноси инвестициони ризик, дефиницији инвестиционих јединица за које су везане накнаде и о проспекту инвестиционог фонда, а нарочито о структури улагања; 5) о пореским прописима који се односе на животно осигурање. У случају осигурања трошкова правне заштите код избора адвоката или другог лица које има одговарајуће квалификације у складу с прописом, а ради одбране, заступања или заштите интереса осигураника у истрази или поступку – осигураник слободно бира адвоката или друго лице. Кад уговарач осигурања и осигураник нису исто лице, а реч је о колективном осигурању или осигурању које представља повезани уговор (са уговором о продаји робе или о пружању услуга између потрошача и трговца или у вези с њим) или уговор који је услов за коришћење друге финансијске услуге – друштво за осигурање је дужно да осигураника обавести о подацима из

жања предуговорних информација, како би се уговарачу осигурања дала могућност да се упозна са будућом обавезом.⁵⁶ Тиме је наше право достигло постојећи *aquis communitaire* права осигурања. Али, у нашем праву не постоји грађанскоправна санкција за осигуравача који не испуни ову своју дужност. Предвиђена је само јавноправна санкција, неадекватна да заштити уговарача осигурања.⁵⁷

Преднацртом ГЗ, где се такође предвиђа обавеза предуговорног информисања, дато је право осигуранику (уговорачу осигурања) да писменим путем раскине уговор у року од месец дана од дана када је сазнао за неиспуњење ове обавезе осигуравача, а најкасније у року од годину дана закључења уговора о осигурању. У том случају осигураник има право на накнаду штете коју је претрпео због раскида уговора.⁵⁸

Преднацрт ГЗ не иде даље у регулисању предуговорних обавеза осигуравача. Али, треба имати у виду да принцип међусобног поверења произилази из начела савесности и поштења. Он треба да се примени на обе уговорне стране приликом закључења уговора о осигурању. Он намеће обавезу предуговорног информисања како уговарачу осигурања, тако и осигуравачу,⁵⁹ али мора се иће даље од тога. У модерним условима може се тврдити да не постоји потреба за обавезом информисања на страни уговарача осигурања, осим обавезе да искрено одговори на питања која су му јасно постављена.⁶⁰ Оправдање за свеобухватну дужност информисања на страни уговорача осигурања данас више није толико евидентно.⁶¹

става 1. тач. од 1) до 6) и става 2. овог члана, као и да му обезбеди услове осигурања који се примењују на уговор о осигурању.

56 Чл. 84 Закона о осигурању: Садржај обавештења и начин обавештавања: Текст и садржај обавештења из чл. 82 и 83 овог закона морају бити написани прегледно и разумљиво и састављени на српском језику. Друштво за осигурање је дужно да обавештавање из чл. 82 и 83 овог закона изврши у писаној форми или на другом трајном носачу података који уговарачу осигурања, односно осигуранику омогућава да сачува податке, да тим подацима приступи и да их репродукује у неизмењеном облику у периоду који одговара сврси чувања. Све информације које друштво за осигурање саопштава потенцијалним уговарачима осигурања преко средстава јавног информисања морају бити тачне, целовите и јасне, морају се заснивати на поузданим подацима, не смеју прикривати праву сврху таквог информисања, нити на било који начин доводити у заблуду примаоце тих информација. Трошкове у вези са обавештавањем из ст. 1 и 2 овог члана сноси друштво за осигурање.

57 Члан 260 став 1 тачка 30 Закона о осигурању.

58 Чл. 1144в Преднацрта ГЗ.

59 J. Birds, 140.

60 *Ibid.*, 146.

61 *Ibid.*, 115.

VII Закључак

Све ово указује да је српско право далеко од модерног начина регулисања закључења уговора о осигурању. Оно полази од идеје да је уговорач осигурања обично лаик за осигурање, док осигуравач стручњак у делатности коју обавља и да због тога не може имати пасивну улогу приликом закључења уговора. Не може му се више дозволити само да састави услове осигурања, које ће предати уговарачу осигурања после закључења уговора, већ мора извршити предуговорне обавезе којима ће омогућити осигуранику да добије покриће које му одговара.

Зато је потребно реформисати српско право у погледу предуговорних обавеза осигуравача и уговорача осигурања. Потребно је пренети терет одговорног лица за избор релевантних чињеница за оцену ризика са осигураника на осигуравача, јер он као стручњак за осигурање одређује услове уговора и има потребно знање и искуство да одреди које су то чињенице.⁶²

Даље, да би отклањање уговорне неравнотеже било потпуно, кључно је да се осигуравачу уведе, поред обавезе предуговорног информисања, и обавеза предуговорног саветовања уговарача осигурања. Само тако се може осигурати да уговарач добије осигуравајуће покриће које му је потребно. У српском праву, као и у комунитарном, постоји обавеза посредника да саветују клијента.⁶³ Тиме уговарач осигурања који се закључује уговор преко посредника ужива већу заштиту од оног који се обратио директно осигуравачу.⁶⁴ Увођењем обавезе предуговорног саветовања на страни осигуравача би се отклонио и неједнак положај уговарача осигурања који директно закључују уговор са осигуравачем у односу на оне који су ангажовали посредника.⁶⁵

Приликом регулисања обавезе саветовања, требало би узети у обзир и потребе уговарача осигурања. Јер, нема сваки уговорач осигурања

---

62 Ј. Славнић, 13. Реформом осигурања у Немачкој 2008. године је обавеза спонтаног обавештавања осигураника замењена обавезом попуњавања упитника који је саставио осигуравач. Исто је предвиђено и чл. 2:101 Принципа. И у енглеском праву се терет избора информација које су значајне за оцену ризика у потрошачким осигурањима пребацује на осигуравача. А. Кеглевић, *Уговорно право осигурања – обавеза обавјештавања и заштита потрошача у домаћем, еуропском и поредбеном праву*, 113-116, 152, 174, 224, 254, 273, 274; Н. Петровић Томић, (2015б), 615-619.

63 Чл. 94 ЗО.

64 Н. Петровић Томић (2015б), 621.

65 Чл. 94 Закона о осигурању; Н. Петровић Томић (2015а), 154-155.

за сваки уговор о осигурању потребу за саветом. Ако уговарач постави посебан захтев за саветовањем, обавеза осигуравача би требало да буде обимнија, док ако се уговор закључује на даљину или преко посредника, обавеза осигуравача би требало да буде мање обимна.⁶⁶

Добар показатељ у ком правцу треба да се креће нормирање предговорних обавеза код закључења уговора о осигурању је и теорија разумних очекивања, која је прихваћена у неким државама САД. По овој теорији, уговарачева разумна очекивања се морају уважити, јер се због сопственог незнања ослања на друштво за осигурање приликом избора осигуравајућег покрића. Осигуравач треба детаљно и разумљиво да информише уговарача о условима осигурања, а посебно о искључењима и не сме да дозволи осигуранику да остане у заблуди.⁶⁷

Систем осигурања не може бити поштен ако је осигураник лишен могућности да разумно учествује у његовом закључењу.⁶⁸ Јер, иако је могуће да разуме полису, он може очекивати покриће, јер је искључење ризика тако формулисано да се не може очекивати од разумног осигураника да га разуме.⁶⁹ Јер, информациона неравнотежа се може отклонити обавезом предговорног информисања, али тек обавеза саветовања отклања преговарачку неравнотежу између осигуравача и уговорача осигурања. Циљна функција обавезе предговорног информисања се може остварити само ако уз њу постоји и обавеза предговорног саветовања.⁷⁰

Зато се залажемо да се у српском праву уведе обавеза предговорног саветовања на начин како је то учињено у немачком праву. Јер неопходно је да се код уговора о осигурању направи оштрија дистинкција од класичних уговора по приступу него што сад постоји. Обавеза предговорног саветовања би била кључна тачка која би значила да је осигуравач дужан да се упусти у специфичну врсту преговора са уговорачем осигурања, које нема код класичних уговора по приступу. Специфичну врсту преговора, јер има у виду јачи положај осигуравача, и зато му се намећу обавезе информисања и саветовања, које иначе не постоје у преговорима страна једнаких преговарачких моћи. Јер, само у предговорној фази се може отклонити неправедност уговорних страна и омогућити угова-

---

66 A. Borselli, 52.

67 *Ibid.*, 53; R. C. Henderson, , 839.

68 C. Henderson, 853.

69 *Ibid.*, 839.

70 Н. Петровић Томић, (2015а), 205.

рачу осигурања да закључи уговор какав очекује и који задовољава његове потребе.

Milena ČORKALO, M.A.

PhD student at the Faculty of Law University of Belgrade

INSURER'S PRECONTRACTUAL DUTY TO ADVISE

Summary

This article is devoted to the analysis of conclusion of insurance contract in sense of discussing the necessity of introduction in Serbian law the duty of insurer to advise insured before conclusion of contract. Namely, an insurance contract is an adhesion contract, drafted by the insurer. Insured is in "take it or leave it" position, without an opportunity to negotiate about the terms of a future contract. Furthermore, insured, as a layman (nonprofessional) for insurance, often is in the position to understand general contract terms only when insured risk occur. This is a consequence of contractual asymmetry between rights and obligations between parties. Thus, the author emphasizes that introduction of insurer pre-contractual duty to advise insurer will lead to elimination of this asymmetry. Serbian insurance law needs modernization. Therefore, in the article the existing legal framework is criticized and the proposals are given for its improvement, using as a model EU Law and the law of European countries, principally German law.

Key words: *insurance contract, precontractual duty of advising, Draft of Civil Code, duties of insurer, the principle of uberrimae fidei.*